

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора,
заслуженого діяча науки і техніки України Юніна Олександра
Сергійовича на дисертацію Бабенка Вячеслава Михайловича на тему
«Інститут нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав
людини», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних
наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове
право; інформаційне право**

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження

У сучасному правовому полі України охорона прав і свобод людини залишається фундаментальним пріоритетом державної політики, що закріплено в Конституції України. У цьому контексті особливого значення набуває інституційна розбудова органів і служб, діяльність яких має забезпечити реальне, ефективне і гарантоване здійснення таких прав. Одним із важливих суб'єктів у цій системі є інститут нотаріату, що виконує охоронну, попереджувальну та публічно-правову функцію. Роль нотаріату як юридично самостійного, але адміністративно врегульованого інституту потребує глибокого наукового переосмислення саме з точки зору його функціонування в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини. Нормативно-правова база, яка регламентує нотаріальну діяльність в Україні, залишається розгалуженою, але водночас фрагментарною та неузгодженою. Закон України «Про нотаріат», підзаконні нормативні акти Міністерства юстиції України, положення про Єдиний реєстр нотаріальних дій, дисциплінарну відповідальність, ліцензування діяльності свідчать про важливу роль адміністративно-правового впливу на нотаріат. Проте бракує концептуального осмислення функцій, завдань і механізмів державного контролю в цій сфері, а також нормативного забезпечення взаємодії нотаріусів з іншими суб'єктами системи охорони прав людини.

Сучасні виклики правової держави вимагають впровадження превентивних правових інструментів, здатних забезпечити своєчасне реагування на порушення прав і запобігання правовим конфліктам. У цьому

розрізі інститут нотаріату відіграє ключову роль, оскільки його діяльність спрямована на засвідчення правової волі особи, надання правової допомоги, роз'яснення юридичних наслідків дій. З огляду на це актуальність обраного напрямку дослідження є беззаперечною, адже йдеться про формування нової моделі адміністративно-правового забезпечення функціонування нотаріату в системі гарантій прав людини.

Таким чином, наукове дослідження Бабенка Вячеслава Михайловича на тему «Інститут нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини» є вкрай актуальним, воно сприяє розвитку адміністративно-правової науки, заповнює прогалини у сфері нормативного врегулювання нотаріальної діяльності та має значний практичний потенціал у контексті реформування органів юстиції, діджиталізації нотаріальних процесів і вдосконалення системи правового захисту в Україні.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій

У дисертації використано сукупність загальнофілософських та спеціально-юридичних методів наукового пізнання. Метод діалектики став основним у визначенні сутності охорони прав і свободи людини як об'єкта адміністративно-правового дослідження та предмета діяльності інституту нотаріату. Історичний метод застосовано для аналізу становлення та розвитку інституту нотаріату. Завдання, мета та принципи функціонування інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав людини визначено завдяки методам аналізу та синтезу.

За допомогою функціонального методу розкрито публічно-правовий статус інституту нотаріату та його місце серед інших суб'єктів охорони прав людини. Формально-догматичний метод застосовано щодо аналізу правових засад організації та функціонування інституту нотаріату. Системно-структурний метод став основою для характеристики місця інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини та контролю як

адміністративного інструменту врегулювання інституту нотаріату. Метод теоретико-правового прогнозування став основою для формування напрямів удосконалення організації діяльності та функціонування інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини.

Відповідно ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій зумовлюється результативним використанням низки загальних і спеціальних методів пізнання.

Емпірична база дослідження включає офіційні звітні дані та практику діяльності у сфері охорони прав людини інституту нотаріату, Міністерства юстиції України, правоохоронних органів, суб'єктів фінансового моніторингу, органів правосуддя та інших органів державної влади та місцевого самоврядування.

Мета роботи полягала в тому, щоб на основі комплексного аналізу теоретико-методологічних засад діяльності інституту нотаріату та характеристики місця нотаріату для охорони прав людини визначити новітні напрями вдосконалення організації та функціонування нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини в Україні. Вдало сформовані мета і завдання дослідження дозволили дисертанту в логічній послідовності розкрити зміст роботи. Сформульовані в дисертації положення, узагальнення, оцінки та висновки, рекомендації й пропозиції обґрунтовані дисертантом на підставі особистих досліджень у результаті опрацювання відповідних наукових та нормативно-правових джерел.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що результати дослідження спрямовані на вдосконалення діяльності інституту нотаріату та можуть бути використані в таких сферах: науково-дослідній роботі – щодо розробки науково-методологічних засад розвитку інституту нотаріату в правовому механізмі охорони прав людини; законотворчій сфері – з метою вдосконалення організації та функціонування інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини; освітньому

процесі – у підготовці навчальних посібників, підручників, методичних матеріалів.

Аналіз змісту роботи свідчить про те, що дисертація являє собою самостійну, завершену, аргументовану, комплексну роботу, має необхідний науково-теоретичний та прикладний рівень.

3. Наукова новизна положень, висновків, пропозицій дисертації

Ознайомлення зі змістом дисертації, науковими публікаціями здобувача дає підстави стверджувати, що його робота є вагомим сучасним дослідженням інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини.

У результаті здійсненого дослідження сформовано низку новітніх висновків, пропозицій та рекомендацій, зокрема:

– визначено, що охорона прав і свобод людини, як предмет діяльності інституту нотаріату, є специфічною формою публічно-правової діяльності, що реалізується уповноваженими нотаріусами через превентивно-правові, засвідчувальні та підтверджувальні дії з метою забезпечення юридичної визначеності, достовірності та захищеності безспірних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб шляхом упередження правових конфліктів, мінімізації правових ризиків та створення належних умов для реалізації особистістю своїх суб'єктивних прав у сфері приватного та публічного життя в межах адміністративно-організованої системи правового порядку;

– виділено трансформаційні характеристики публічно-правового статусу інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав людини, що охоплюють: інституційну природу нотаріату з публічно-правовою функцією; делеговану компетенцію, що базується на нормах спеціалізованого законодавства; організаційно-функціональну самостійність як превентивного правозахисного механізму; процесуальну підзвітність та відповідальність, що обумовлює вимоги до професійної етики, законності та публічної довіри;

інтегрованість до системи органів публічної адміністрації для реалізації завдань державної правової політики позасудовими засобами;

– удосконалено науково-практичне розуміння вчинення юридично значущих дій як форми діяльності інституту нотаріату у сфері охорони прав людини, що є елементом делегованого публічного адміністрування з поєднанням приватно-правових потреб та публічно-правових гарантій та виражає інституційну здатність нотаріату діяти в межах адміністративно-правового режиму з метою забезпечення публічного інтересу через правове підтвердження, легалізацію, засвідчення юридичних фактів, які безпосередньо впливають на реалізацію та захист прав і свобод особи;

– окреслено та охарактеризовано напрями вдосконалення організації діяльності та функціонування інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини в Україні шляхом інституційної модернізації нотаріату, удосконалення підзаконного регулювання, підвищення рівня професійної підготовки нотаріусів, цифровізації та інклюзивності нотаріальних послуг, посилення державного контролю за організацією нотаріальної діяльності та впровадження превентивно-просвітницьких функцій нотаріату.

Сформульовані здобувачем положення є такими, що характеризуються новизною у трьох її вимірах: «уперше», «удосконалено», «отримали подальшого розвитку».

4. Оформлення дисертації та автореферату дисертації

Оформлення дисертації відповідає тим вимогам, які висуваються до такого роду робіт. Автореферат виданий українською мовою, відповідає основним положенням дисертації, розкриває зміст і суть роботи. Він відображає загальну характеристику дисертації, зміст роботи, висновки та список опублікованих праць.

Структурно дослідження побудовано логічно, дотримано правила пропорційності, взаємовиключення і неперервності; розділи і підрозділи пов'язані між собою, що дозволило автору послідовно і системно

проаналізувати широкий спектр питань, які стосуються інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини.

Мета і завдання, визначені автором у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам. Водночас усі висновки, рекомендації та пропозиції мають конкретний характер і об'єднані провідною ідеєю теоретичного вдосконалення інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини.

Завершають дисертацію підсумкові висновки, їх зміст відповідає попередньому матеріалу дисертації і має узагальнюваний характер.

5. Повнота викладу результатів в опублікованих працях

Основні положення і висновки дисертації викладені здобувачем в його семи наукових статтях. Основні положення та результати роботи оприлюднено та обговорено на трьох міжнародних науково-практичних конференціях: «Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення» (м. Київ, 12 – 13 серпня 2020 р.), «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України» (м. Київ 14 – 15 листопада 2021 р.), «Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи» (м. Київ, 19 – 20 жовтня 2022 р.). Публікації здобувача відповідають темі і змісту дисертації.

6. Зауваження і дискусійні положення

Повністю усвідомлюючи достатній рівень виконання дисертаційного дослідження, слід зазначити, що не всі авторські тези, твердження і міркування сприймаються як логічний підсумок спостережень, які на достатньому рівні обґрунтовані з теоретичних позицій, здобутків юридичної практики і аналізу нормативного матеріалу. Деякі з них потребують додаткових роз'яснень і уточнень з огляду на сучасний стан та перспективи розвитку теорії адміністративного права і відповідної законодавчої бази. У зв'язку з цим є необхідність зупинитися на певних недоліках і зауваженнях стосовно дослідження, а також виділити дискусійні його положення.

1. В обґрунтуванні теми дослідження здобувачем не виділено результати авторського або іншого соціологічного опитування, які б могли стати додатковим аргументом актуальності теми.

2. Практичне значення отриманих результатів значно покращилося б, якби результати дослідження було впроваджено у законотворчій сфері для вдосконалення організації та функціонування інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини.

3. Існує понятійна неточність у визначенні мети функціонування інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав людини (підрозділ 1.4). Замість чіткого формулювання цільового призначення (мети), автор перелічує функціональні аспекти (превентивний, правозахисний, стабілізаційний вплив), що радше є інструментами або результатами діяльності інституту нотаріату, ніж його безпосередньою метою, та знижує концептуальну точність формулювання.

4. У роботі відсутній комплексний аналіз судової практики Європейського суду з прав людини щодо охорони прав людини.

5. У понятті взаємодії інституту нотаріату з іншими суб'єктами охорони прав людини в Україні (підрозділ 2.3) немає розмежування між державними та недержавними суб'єктами. Саме поняття не розмежовує характер взаємодії нотаріату з державними інституціями (Міністерство юстиції, органи опіки тощо) та недержавними (правозахисні організації, адвокатура, медіація), хоча ці види взаємодій суттєво різняться за формою, правовим статусом та відповідальністю сторін, що ускладнює розуміння структури правозахисної взаємодії.

Водночас перелічені спірні положення і недоліки не можуть бути перешкодою для позитивного оцінювання роботи загалом, оскільки свідчать про особисту позицію автора та складність проблеми, яку він успішно вирішив у своїй роботі.

7. Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Бабенка Вячеслава Михайловича на тему «Інститут нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини» за своєю актуальністю, новизною та обґрунтованістю одержаних результатів відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України. Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених формальних вимог.

Дисертаційна робота виконана вперше і поглиблює існуючі знання юридичної науки, а саме є суттєвим внеском до теорії адміністративного права. Дисертація є завершеною, самостійно підготовленою, кваліфікаційною науковою працею, у якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливе наукове завдання.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що дисертаційне дослідження Бабенка Вячеслава Михайловича на тему «Інститут нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини» є самостійним, завершеним, комплексним дослідженням та має високий науково-теоретичний та прикладний рівень, а її автор – Бабенко Вячеслав Михайлович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент –

**доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
проректор Дніпровського державного університету
внутрішніх справ**

Олександр ЮНІН